

การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับอำเภอ กรณีศึกษาอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

Construction of a Civil Society Organization Network at District Level. A Case Study of Yang Si Surat District, Maha Sarakham Province.

ชวลิต ทิพนอม¹, ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์²

Chawalit Tippamom¹, Thanapauge Chamaratana²

Received: 17 January 2019

Revised: 3 March 2019

Accepted: 6 April 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับองค์กร คือ ตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรในพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 คน จาก 16 องค์กร ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกใน 3 เรื่อง ได้แก่ 1.เป็นตัวแทนหน่วยงานหลายส่วน 2.มีประเด็นเฉพาะในการทำงาน และ 3.มีการทำงานประชาสังคมระดับอำเภอยางสีสุราชต่อเนื่อง ในส่วนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยโปรแกรม ATLAS.ti ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้แหล่งบุคคลที่ต่างกัน เวลาต่างกัน และสถานที่ต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ของอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม เกิดขึ้นจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน นโยบายของหน่วยงานรัฐ การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด และความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน โดยมีกระบวนการสร้างเครือข่าย 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย การกระตุ้นให้เกิดการรวมตัว การสร้างจุดร่วม การแสวงหาแกนนำ การแสวงหาสมาชิก การเตรียมเครือข่าย การสร้างความผูกพัน และการพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน

คำสำคัญ : องค์กรภาคประชาสังคม, เครือข่ายทางสังคม, ประชาสังคม

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 093-5373232, E-mail:chawchaw_chawalit@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 091-0562317, E-mail: thanacha@kku.ac.th

¹ Student Master of Arts Program Student, Social Development Program, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, 093-5373232, E-mail:chawchaw_chawalit@hotmail.com

² Assistant Professor of Social Sciences, Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University, 091-0562317, E-mail: thanacha@kku.ac.th

Abstract

The objective of this qualitative research was to investigate the prospects of setting up a civil society organization network at Yang Si Surat District. Currently, an organization level analysis unit serves as the representative of organization in the area. Data was collected using in-depth interviews and participatory observation with 16 key informants from 16 organizations. Three criteria were used during the selection process: there had to be a variety of representatives from various agencies, there had to be specific issues in the workplace, and applicants had to have worked continuously in civil society at the district level. The data was analysed by using content analysis supported by ATLAS.ti. The accuracy of the data was checked using different personal data sources at different times and locations. The result showed it was conducive to establish a district civil society organization network at Yang Si Surat District. There were five enabling factors: role of positioning, government policy statements, support from outsourcing agencies on founding of the organization, problem situation, and demand for accomplishing a common goal. The seven steps of the process of network construction consisted of promoting integration, setting a common aim, identifying a leader, identifying members, arranging the organizational network, improving a connection, enhancing capabilities, and disseminating the result.

Keywords: Civil Society Organization Network, Social Network, Civil Society.

บทนำ

ปัจจุบันมีพื้นที่ระดับอำเภอจำนวนมากในประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาการเกษตร ปัญหามลพิษจากขยะมูลฝอย ปัญหาที่ดินขัดข้อง และปัญหาอุบัติเหตุ แต่ที่ผ่านมายังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหา ให้บริการสนับสนุน และช่วยเหลือประชาชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในการดำเนินการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมถึงยังมีข้อจำกัดในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน (สภาอภัยแห่งเบ็งแกง คนมหาสารคาม, 2560) เพราะฉะนั้นลักษณะสังคมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัว เครือญาติ หรือพี่น้องคนบ้านเดียวกัน จะช่วยเหลือกันให้รอดพ้นจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ (ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, 2549) ด้วยเหตุนี้

จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในอำเภอไม่ว่าจะเป็นภาคีความร่วมมือในส่วนราชการ ท้องถิ่น ท้องที่ และชาวบ้าน ในลักษณะ “เครือข่ายองค์กรประชาสังคมระดับอำเภอ” (สภาอภัยแห่งเบ็งแกง คนมหาสารคาม, 2560) มีการดำเนินงานเชื่อมโยงและสร้างความร่วมมือในการทำงานหนุนเสริมพื้นที่และประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในอำเภอ (ประภาส ปันตบแต่ง, 2557) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่เกิดจากประสบการณ์ร่วมเดียวกัน มีการขยายเครือข่ายทั้งแนวราบและแนวดิ่ง มีการเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวาง ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, 2554)

ดังนั้น การศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม จึงมีความสำคัญที่ใช้เป็นบทเรียนหรือความรู้สำหรับพื้นที่อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำไปขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับตำบล และนำไป

เป็นความรู้ในการถ่ายทอดขยายผลให้กับพื้นที่อำเภออื่นที่มีความสนใจต่อไป

ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่เลือกพื้นที่อำเภอยางสีสุราชเป็นพื้นที่ในการศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับอำเภอ เพราะอำเภอยางสีสุราชเป็น 1 ใน 13 อำเภอ ของจังหวัดมหาสารคาม ที่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับอำเภอ เพื่อรวมกันแก้ไขปัญหาขยายอย่างมีส่วนร่วมของคนในอำเภอยางสีสุราชและเพื่อต้องการพัฒนาอำเภอยางสีสุราชไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช มีปัจจัยการมารวมกันจากหลายสาเหตุปัจจัย นอกจากนั้นในกระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราชยังมีการบวนการสร้างที่เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน

จากปรากฏการณ์ที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปรากฏการณ์การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา สาเหตุ ปัจจัย และขั้นตอนการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม

การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารประเด็นหลัก คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ที่ใช้อธิบายการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่อำเภอ

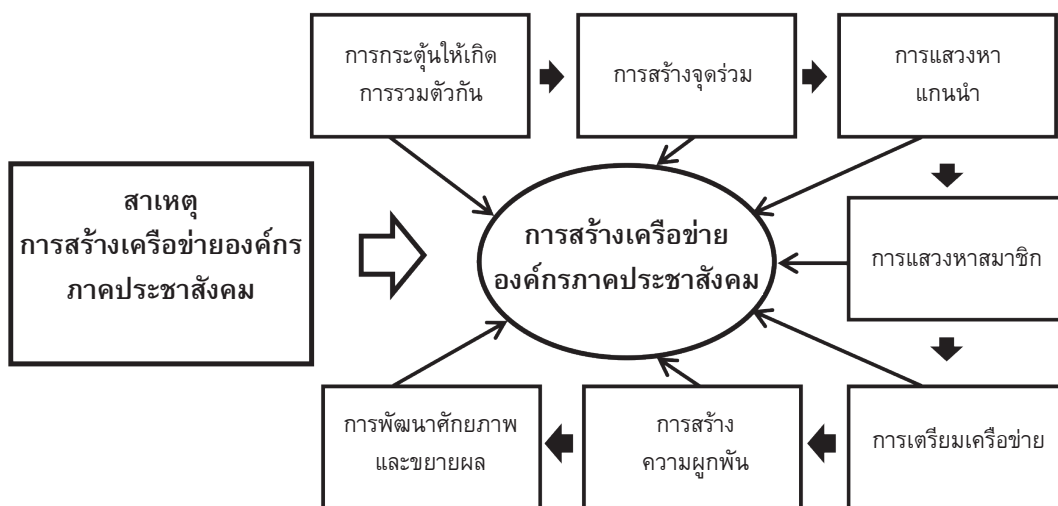
การสร้างเครือข่ายจะเกิดจากสาเหตุ 4 ประการ ประกอบด้วย การจัดตั้งและสนับสนุนโดยหน่วยงานต่างๆ หรือเกิดจากผู้ให้งบประมาณ

หรือการกำหนดนโยบาย และอาจเกิดจากการตอบสนองพื้นที่ ทั้งนี้การทำงานและกิจกรรมจะมีความเป็นทางการ มีระเบียบ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นแนวดิ่ง รวมถึงเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ผ่านการร่วมมือ การเรียนรู้ สื่อสาร และแก้ไขปัญหา ทั้งนี้การทำงานต้องเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการครอบงำ ทำให้ความสัมพันธ์มีลักษณะแบบแนวนอนที่ไม่ซับซ้อน นอกจากนั้นอาจเกิดจากสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมมือแก้ไขปัญหา รวมถึงการต่อรอง ต่อสู้ ปกป้อง รักษาสิทธิ และปรับบทบาทต่อการพัฒนา (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2547) ตลอดจนต้องการมุ่งให้บรรลุเป้าหมาย เพราะการทำงานจะไม่สามารถดำเนินการได้เพียงคนเดียวลำพัง ต้องมีการรวมตัวของคนส่วนต่างๆ เข้ามาประสานผลประโยชน์ ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน ทำให้บรรลุเป้าหมาย (ชนพฤษ์ ชามะรัตน์, 2554)

ขณะเดียวการสร้างเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จต้องดำเนินการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกัน โดยใช้วิธีการจัดเวทีประชุมเวทีที่สมมติให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงปัญหา พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และค้นหาแนวทาง แผนการทำงานในการแก้ไขปัญหา การสร้างจุดร่วม โดยการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์การก่อตั้ง มีประเด็นปัญหาาร่วมกัน และผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างชัดเจน การแสวงหาแกนนำ ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมเพื่อทำหน้าที่ผลักดันการทำงาน มีการกำหนดบทบาท กำหนดเป้าหมาย กำหนดแผน และกำหนดผู้ประสานงานหลักที่มีหน้าที่ชี้แจงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ให้สมาชิกได้รับรู้และขยายสมาชิก การแสวงหาสมาชิก โดยค้นหาได้จากความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่แล้ว หากจากการสื่อสารสาธารณะ จัดสัมมนา เปิดเวที หรือจะหาแนวร่วมแบบความสัมพันธ์ตัวต่อตัวโดยให้แกนนำไปค้นหาคนที่คิดคล้ายกัน เคยทำงานลักษณะเดียวกัน การที่จะให้แนวร่วมสนใจควรมีการชี้แจงให้สมาชิก

รับรู้ สร้างแรงจูงใจ โดยการจัดอบรมให้ความรู้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) รวมถึงต้องมีการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย ให้ได้รับรู้วิธีการแก้ไขปัญหา ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูล และการสื่อสารร่วมกันจนเกิดความไว้วางใจต่อกัน ตลอดจนการสร้างความรู้ความผูกพันและพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย โดยการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน การสร้างข้อตกลง การบริหารร่วมกัน การกำหนด

วัตถุประสงค์ การกำหนดบทบาท และการวางแผน ทำกิจกรรมร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน โดยการพัฒนาทักษะและศักยภาพ ผ่านการดูงาน การอบรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างรูปธรรม และทำให้เกิดการจัดตั้งองค์กรใหม่ (นฤมล นิราทร, 2543) รายละเอียดดังแสดงในภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับองค์กร คือ กลุ่มหรือองค์กร ประกอบด้วย โรงพยาบาลยางสีสุราช โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานท้องถิ่นอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอยางสีสุราช องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชุมชนกำนันผู้ใหญ่บ้าน และโรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนกลุ่ม องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน ในพื้นที่อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกใน

3 เรื่อง ได้แก่ 1.เป็นตัวแทนหน่วยงานหลายส่วน 2.มีประเด็นเฉพาะในการทำงาน และ 3.มีการทำงานประชาสังคมระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง

สำหรับการเก็บข้อมูล ก่อนลงไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้มีการเข้าร่วมเวทีประชุมของคณะทำงานระดับอำเภอ เพื่อเข้าไปแนะนำตัวทำความรู้จักกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขณะที่เข้าร่วมได้มีการสังเกตท่าทีของผู้เข้าร่วมประชุม เช่น การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม การท่าทาง สีหน้า หรือการแสดงออกต่างๆ ต่อมาผู้วิจัยจึงโทรศัพท์เพื่อนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามรายชื่อในทำเนียบคณะทำงาน เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แนะนำตัวต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ชี้แจงความเป็นมา

วัตถุประสงค์ และผลที่จะได้รับจากการวิจัย นอกจากนั้นผู้วิจัยได้บอกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบ ว่ามีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากรายชื่อที่ระบุไว้ในทำเนียบคณะกรรมการสภาอภักแวง เบ่งแงง คนอำเภอยางสีสุราช และได้รับการติดต่อมาจาก ฝ่ายเลขานุการที่ทำหน้าที่ประสานงานหลัก ที่ระบุไว้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เข้าร่วมการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีการอธิบายยืนยันถึงจริยธรรมในการวิจัยของผู้วิจัย ที่จะดำเนินการปกปิดชื่อหรือเนื้อหาที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้เป็นความลับ ต่อจากนั้นผู้วิจัยจึงได้เริ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก ในขณะการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้มีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีการสังเกตทำที่ขณะสัมภาษณ์ และมีการสังเกตบริบทแวดล้อมขณะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งในสถานที่ทำงาน หรือบ้านพักอาศัย หลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้มีการแสดงความขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เมื่อเก็บข้อมูลครบถ้วน ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้แหล่งข้อมูลต่างกัน (Data Sources Triangulation) ไม่ว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากตัวแทนโรงพยาบาลอำเภอ ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนการปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนประชาชน หลังจากนั้นจึงได้มีการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุปรวบรวมข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกเสียง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 16 คน ซึ่งจัดพิมพ์ข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Word และป้อนเข้าสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้โปรแกรม ATLAS.ti

อนึ่ง งานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE613016

ผลการวิจัย

เมื่อได้ดำเนินการศึกษาการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม ระดับพื้นที่เขตอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม ระดับพื้นที่เขตอำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

1. สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่

สาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เกิดขึ้นจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ดังนี้

1.1 บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน

บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน เป็นหนึ่งปัจจัยสาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานในเรื่องระบบการทำงานด้านสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System) ซึ่งทำหน้าที่บูรณาการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนภายใต้บริบทพื้นที่ โดยกระบวนการจัดการความรู้และชื่นชม รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนพึ่งตนเองได้ ทำให้เกิดสุขภาวะของประชาชน (สำนักงานบริการสาธารณสุข, 2570) นอกจากนั้นยังมีเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานของกองสาธารณสุข ทำหน้าที่ดูแลเรื่อง ประเด็นระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ หรือประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย หรือจะเป็นเจ้าหน้าที่เภสัชกรโรงพยาบาลอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ตามภารกิจงานในเรื่องงานคุ้มครองผู้บริโภค จึงทำให้เป็นปัจจัยสาเหตุเข้ามารวมเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7 ที่ว่า

“สภาอัยการอำเภอจะดูว่ามีประเด็นงานอะไรที่เกี่ยวข้องกับงานเจ้าหน้าที่เภสัชกรบ้าง ซึ่งมีการอาหารปลอดภัยที่จะทำงานคุ้มครองผู้บริโภค พี่ก็เลยได้ไปเข้าร่วมด้วย” (สัมภาษณ์เมื่อ 14 มิถุนายน 2561)

1.2 นโยบายของหน่วยงานรัฐ

เมื่อกล่าวถึงนโยบายของหน่วยงานรัฐ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือเป็นปัจจัยสาเหตุให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เหมือนตัวอย่างของหน่วยงานท้องถิ่น และท้องที่ในอำเภอยางสีสุราช มีการดำเนินงานตามนโยบายชาติ นโยบายกระทรวงมหาดไทย และนโยบายจังหวัดมหาสารคาม ที่เน้นให้มีการจัดการขยะ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของพื้นที่อำเภอยางสีสุราชที่มีความต้องการดำเนินงานนโยบาย 4 ดี ได้แก่ สุขภาพดี สังคมดี เศรษฐกิจดี และสิ่งแวดล้อมดี ซึ่งนโยบาย 4 ดี เกิดขึ้นจากนายอำเภอได้ปรับใช้รูปแบบการทำงานที่ได้จากการศึกษาดูงาน โดยนำมากำหนดใช้ในพื้นที่ให้หน่วยงานภาคส่วนราชการ ท้องถิ่น และท้องที่ ได้ร่วมมือกันดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 12 ที่ว่า

“ประเด็นเรื่องขยะ เป็นประเด็นแรก เพราะขยะเป็นนโยบายของนายอำเภอคนเก่า ที่มีนโยบายทำเรื่อง 4 ดี ของอำเภอยางสีสุราช คือ สุขภาพดี สังคมดี เศรษฐกิจดี และสิ่งแวดล้อมดี ถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็มุ่งเป้าไปที่เรื่องขยะ เพราะขยะเป็นปัญหาในระดับอำเภอ ระดับประเทศชาติ และเป็นนโยบายของรัฐบาล ต้องการขับเคลื่อนเรื่องขยะ” (สัมภาษณ์เมื่อ 18 มิถุนายน 2561)

1.3 การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก

การดำเนินงานของอำเภอยางสีสุราช ในประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย มีความสอดคล้องกับประเด็นการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ในนาม “เครือข่ายอัยการ เบื้องหน้า คนสารคาม” จึงได้เกิดความร่วมมือในการ

สนับสนุนพื้นที่อำเภอยางสีสุราช ให้สามารถจะดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนบุคลากรในการช่วยเหลือสนับสนุนให้มีการจัดกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะระดับอำเภอ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทุกภาคส่วนในอำเภอยางสีสุราช รวมถึงช่วยสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมในระดับอำเภอยางสีสุราช ให้ครอบคลุมทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน และสนับสนุนให้เกิดการก่อตั้ง “สภาอัยการ เบื้องหน้า คนอำเภอยางสีสุราช” ที่สร้างความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาลยางสีสุราช องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และภาคประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอำเภอยางสีสุราช และสร้างจิตสำนึกให้คนอำเภอยางสีสุราชรักบ้านรักเมืองของตนเอง

1.4 สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด

การทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาในอำเภอยางสีสุราชที่ผ่าน ก่อนตั้งเป็นสภาอัยการ เบื้องหน้า คนอำเภอยางสีสุราช หน่วยงานส่วนราชการต่างๆ มีการลักษณะการแก้ไขปัญหาแบบต่างคนต่างทำ หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงไม่ให้ความสำคัญเน้นทำงานเฉพาะพื้นที่ไม่ ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน การทำงานไม่เกิดบูรณาการที่จับต้องได้ เพราะไม่มีการติดตามการดำเนินงาน จึงทำให้คนในอำเภอยางสีสุราชมีการจัดเวทีประชุมพูดคุยในการระดมปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม โดยในที่ประชุมมีการคัดเลือกปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากปัญหาขยะมูลฝอยได้ส่งผลกระทบต่อครอบคลุม 7 พื้นที่ตำบล ซึ่งตำบลที่มีรถเก็บขยะจะต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดการขยะถึงปีละ 20,000 บาท นอกจากนั้นตำบลไหนที่ไม่มีรถเก็บขยะ ก็จะทำให้ปัญหาการนำขยะไปทิ้งในป่าโคกสาธารณะ ทำให้เกิดปัญหาสารพิษในขยะปนเปื้อนอาหารตามธรรมชาติ

1.5 ความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

คนในอำเภอยางสีสุราชได้ร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ที่ต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอำเภอร่วมกัน ทำให้คนในอำเภอมีจิตสำนึก มีระเบียบวินัย และมีพฤติกรรมที่ดี ช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความน่าอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทำให้คนในอำเภอยู่ดี กินดี สุขภาพดี และเศรษฐกิจดี มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน พี่ตนเองได้โดยไม่ต้องรอคอยการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ

2. การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่

การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ กรณีศึกษา อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคามมีกระบวนการดำเนินงานจำนวน 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว

เริ่มจากนายอำเภอยางสีสุราชเชิญชวนผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมเวทีนโยบาย 4 ดี โดยในที่ประชุมมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัดของโครงการ ให้หน่วยงานราชการ สาธารณสุข โรงเรียน ผู้นำท้องที่ และองค์กรปกครองท้องถิ่นได้เข้าใจรายละเอียด เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ และเกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการระดมปัญหา ค้นหาแนวทางทางแก้ไขปัญหา คัดเลือกคณะกรรมการ และมีการตั้งคณะกรรมการทำงานระดับอำเภอโดยนายอำเภอ

2.2 การสร้างจุดร่วม

เริ่มจากการค้นหา “ปัญหาร่วม” เพียงปัญหาเดียวที่ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่อำเภอยางสีสุราช คือ ปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งมีการคัดเลือก “ผู้ประสานงานหลัก” ทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยในระดับอำเภอ นอกจากนั้นพื้นที่ตำบลทั้ง 7 แห่งในเขตการปกครองของอำเภอยางสีสุราชจะต้องมีการกำหนดหมู่บ้านนำร่องในการ

แก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยขึ้นมาจำนวน 1 หมู่ เพื่อเป็น “พื้นที่ร่วม” ให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน วัด ประชาชน และผู้นำชุมชนได้ทำงานร่วมกัน

2.3 การแสวงหาแกนนำ

ในขั้นตอนนี้ได้มีเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการประชุมเพื่อค้นหาแกนนำ โดยการลงชื่อด้วยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ ในประเด็นปัญหาที่แต่ละคนมีความถนัด เพื่อคัดเลือกปัญหาที่มีคนร่วมลงชื่อมากที่สุด จึงทำให้มีคณะกรรมการที่เป็นจิตอาสาเป็นแกนนำจำนวน 10 คน ที่มาจากตัวแทนหน่วยงานราชการทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตัวแทนกำนัน ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนโรงเรียน ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และตัวแทนเกษตรอำเภอ เมื่อได้แกนนำแล้วได้มีการกำหนดแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน โดยถามความสมัครใจ และดูจากความถนัด ความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละบุคคลที่จะเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และได้มีการทำหนังสือแต่งตั้งแกนนำ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5 ที่ว่า

“พยาบาลเป็นเลขา เป็นคำสั่งอำเภอ มีใครเป็นประธาน ประธาน คือ กำนัน ดูจากความสามารถ ยกมือเลือก ให้คนอื่นเสนอแล้วรับรอง ยกมือสนับสนุน ไม่บังคับเลือก จะดูจากทำงานหรือไม่” (สัมภาษณ์เมื่อ 12 มิถุนายน 2561)

2.4 การแสวงหาสมาชิก

การแสวงหาสมาชิกจะมีผู้ประสานงานหลักทำหน้าที่ในการค้นหาและชักชวนสมาชิกเข้าร่วม โดยจะค้นหาสมาชิกที่มีบทบาทหน้าที่ประจำที่อยู่ในความรับผิดชอบอยู่แล้วโดยตำแหน่ง ค้นหาจากคนที่เคยทำงานร่วมกันมาก่อนในโครงการต่างๆ ค้นหาจากเพื่อนที่เคยทำงานร่วมกันในสาขาวิชาชีพด้านสาธารณสุข ค้นหาจากคนที่ทำงานเป็นสมาชิกเครือข่ายการทำงานในระดับตำบล ค้นหาจากคนที่มีความรู้ ความสามารถในการทำงาน และในส่วนของสมาชิกจะใช้วิธีการชวน

แบบปากต่อปากโดยชี้แจงในเวทีประชาคม เเวทีประชุมหัวหน้าส่วน ให้คนที่เข้าร่วมประชุมได้บอกต่อประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ที่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก รวมถึงใช้วิธีการทำหนังสือเชิญจากนายอำเภอไปยังหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ ได้ประชุมชี้แจง คัดเลือกตัวแทนในหน่วยงานหรือองค์กรของตนเองเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยสมาชิกที่เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2.5 การเตรียมเครือข่าย

การเตรียมเครือข่าย เริ่มจากการประชุมวางแผนเตรียมการทำงานก่อนลงพื้นที่ พร้อมทั้งประเมินสถานการณ์พื้นที่ว่ามีความพร้อมในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ก่อนที่คณะทำงานจะลงพื้นที่ทุกครั้ง มีการศึกษาความรู้จากพื้นที่ต้นแบบภายในอำเภอ เพื่อนำมาออกแบบการทำงานในพื้นที่ตำบลขยาย รวมถึงมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน มีการสรุปบทเรียนการดำเนินงาน เพื่อให้เห็นปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน และนำข้อมูลจากการดำเนินงานมาใช้ออกแบบแนวทางการทำงาน ทบทวนสมาชิกเก่าใหม่ เพื่อถามความสมัครใจที่จะดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนั้นยังมีการสื่อสารกันภายในคณะทำงานให้เห็นปัญหาหรือให้เห็นต้นแบบที่ทำงานได้ประสบความสำเร็จผ่านช่องทาง LINE กลุ่มคณะทำงานสภาอภังค์ เบ่งเบ่ง คนอำเภออย่างสีสุราช

2.6 สร้างความผูกพัน

หลังจากนายอำเภอแต่งตั้งรายชื่อคณะทำงาน และสมาชิกสภาอภังค์ เบ่งเบ่ง คนอำเภออย่างสีสุราช จึงได้ดำเนินการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้แก่ การประชุมเพื่อเสนอแนะแนวความคิด การ

สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนนโยบายการทำงานระดับอำเภอ ออกแบบขั้นตอนกระบวนการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความเหมาะสมที่แต่ละคนมีความถนัด การออกนิเทศงานในตำบล เพื่อสร้างความรู้และกระตุ้นให้เกิดการดำเนินงาน รวมถึงหนุนเสริมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 ที่ว่า

“จะไปสร้างกลไก สร้างองค์ความรู้ กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติ หนุนเสริม มีการติดตามประเมินผล อยู่อย่างต่อเนื่อง” (สัมภาษณ์เมื่อ 11 มิถุนายน 2561)

2.7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน

การพัฒนาศักยภาพเครือข่าย มีการอบรมวิทยากรระดับตำบลทั้งในและนอกสถานที่ หรือร่วมประชุมกับ “สภาอภังค์ เบ่งเบ่ง คนมหาสารคาม” เพื่อแลกเปลี่ยนนำเสนอผลงาน และมีการนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนภายในและภายนอกอำเภอมาใช้ถ่ายทอดในระดับพื้นที่ตำบล และขยายผลการดำเนินงานมีการขยายประเด็นการทำงานเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ให้ครอบคลุมทั้งอำเภอ จากเดิม 7 หมู่บ้าน ขยายเป็น 91 หมู่บ้าน ยังมีการขยายประเด็นการทำงานจากประเด็นเดียวเรื่องการจัดการขยะเป็น 9 ประเด็น โดยบูรณาการความร่วมมือกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและระบบสุขภาพอำเภอ (พชอ.) รวมถึงมีการตั้งเครือข่ายระดับตำบล เพื่อดำเนินงานการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นประธาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีบทบาทเป็นคณะกรรมการเครือข่ายระดับตำบล นอกจากการขยายผลการดำเนินงานในพื้นที่ตำบลแล้วอำเภออย่างสีสุราชยังเป็นพื้นที่ในการศึกษาดูงานของพื้นที่อำเภออื่นในการบูรณาการการทำงานเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย

สรุปผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น สรุปได้ว่าการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ เกิดจากปัจจัยสาเหตุ 5 ประการ ได้แก่ 1.บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน ที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเสนอตัวเข้ามาเป็นแกนหลักในการทำงานเครือข่าย 2.นโยบายของหน่วยงานรัฐ ช่วยสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายอำเภอ เพราะหน่วยงานราชการต้องการดำเนินงานตามนโยบายที่กำหนดและเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญที่หน่วยงานราชการจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุผลตามนโยบายของตนเอง 3.การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก ที่เข้ามาเป็นหน่วยในการสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานลักษณะเครือข่ายและยกระดับการทำงานในกรณีที่มีข้อจำกัดด้านระเบียบงบประมาณ ทักษะ ความรู้ที่พื้นที่อำเภอยังไม่มี 4.สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด ซึ่งประชาชนในอำเภอเกิดความเป็นเจ้าของปัญหา มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเอง โดยไม่รอคอยการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐเพียงอย่างเดียว และ 5.ความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ที่ต้องการรวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายระดับอำเภอที่จะช่วยกันพัฒนาอำเภอของตนเองให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ขณะที่ การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีกระบวนการดำเนินงานจำนวน 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว โดยเริ่มต้นจากนายอำเภอเป็นแกนนำหลักในการประชุมพูดคุย สร้างความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และร่วมกันวางแผนการแก้ไขปัญหา โดยมีทีมงานคอยสนับสนุน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจุดร่วม เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของอำเภอ เริ่มจากการค้นหา “ปัญหาร่วม” มีการคัดเลือก “ผู้ประสานงานหลัก” ทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม และ

การสร้าง “พื้นที่ร่วม” ทำให้ทุกคนในอำเภอได้มีการทำกิจกรรม ช่วยเหลือกัน แลกเปลี่ยนความรู้กัน ขั้นตอนที่ 3 การแสวงหาแกนนำ จะต้องเกิดจากความสมัครใจที่จะมาทำงานร่วมกันตามความถนัดของตนเอง ขั้นตอนที่ 4 การแสวงหาสมาชิก เกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ ที่มีการชักชวนกันของกลุ่มเพื่อนที่เคยทำงานร่วมกัน หรือประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปากให้กับผู้ที่มีความสนใจได้มีโอกาสเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย และอาจจะเกิดขึ้นได้ในลักษณะที่เป็นทางการ โดยมีการออกหนังสือราชการเพื่อเชิญหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมเครือข่าย เพื่อให้แกนนำและสมาชิกเครือข่ายมีความพร้อมในการทำงาน โดยเริ่มจากการวางแผนทำงานร่วมกัน การสร้างความใจร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสื่อสารระหว่างกัน ขั้นตอนที่ 6 สร้างความผูกพัน ระหว่างแกนนำและสมาชิกในเครือข่าย ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน การประชุมวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ การลงติดตามประเมินผล และการสรุปทบทวนแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายในอำเภอและนอกอำเภอ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ของคนทำงาน และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการถ่ายทอดและขยายผลการทำงานในเครือข่ายระดับตำบล

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยสาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายเกิดจากการจัดตั้งและสนับสนุนโดยหน่วยงานต่าง ๆ และเกิดจากสถานการณ์เป็นตัวกำหนด เกิดจากปัญหาทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมมือแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นมี

ความสอดคล้องกับแนวคิดของธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ (2554) ที่ชี้ให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายเกิดจากการมุ่งให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการรวมตัวของคนส่วนต่างๆ เข้ามาประสานผลประโยชน์ ช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกัน เช่นเดียวกันนี้ปัจจัยสาเหตุการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเกตุสุดา สิทธิสันติกุล (2561) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องเครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง ที่ชี้ให้เห็นว่า การก่อเกิดเครือข่ายเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านในลุ่มน้ำจาง โดยมีการสนับสนุนจากอดีตศึกษานิเทศก์ คณะทำงานลุ่มน้ำ

ขณะที่ กระบวนการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมระดับพื้นที่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ที่ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในปัญหา การสร้างจุดร่วม การแสวงหาแกนนำ และการแสวงหาแนวร่วมเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย รวมถึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล นิราทร (2543) ที่เพิ่มเติมกระบวนการสร้างเครือข่ายอีก 3 ขั้นตอน ได้แก่ เตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย สร้างความผูกพันและพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่าย และพัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน นอกจากนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเดือนเพ็ญ คำพวง (2559) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้ชี้ให้เห็นว่า ขั้นตอนการเกิดเครือข่ายเริ่มจากการประสานความร่วมมือ ให้เข้าร่วมการประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็น คัดเลือกผู้นำเครือข่าย รวมถึงประชุมระดมความคิดเห็นจากสมาชิกเพื่อวางแผนการทำงาน จัดตั้งคณะทำงาน

พร้อมแบ่งบทบาทหน้าที่ รวมถึงมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการสนับสนุนช่วยเหลือกันของสมาชิกและหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีการติดตามการทำงานโดยการประชุมประจำเดือน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ อำเภอ ยังคงต้องอาศัยนโยบายของหน่วยงานราชการ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อกระทรวงมหาดไทย ให้มีการกำหนดนโยบายสร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอระหว่างส่วนราชการ องค์กรปกครองท้องถิ่น ท้องที่ และประชาชน โดยกำหนดให้นายอำเภอมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษา ผลักดันสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ และผลักดันให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติการในพื้นที่ ตลอดจนจูงจูงการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรสนับสนุนให้เกิดการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ตำบล โดยกำหนดให้นายกองการบริหารส่วนตำบลมีบทบาทสำคัญที่จะดำเนินการให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ตำบล และผลักดันให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และปฏิบัติการในพื้นที่ ตลอดจนจูงจูงหน่วยงานราชการในระดับอำเภอ ควรมีการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอและพื้นที่ตำบล ตลอดจนขององค์กรภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริม และติดตามผลักดันการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอและพื้นที่ตำบลให้สามารถเกิดขึ้นจริง

ขณะเดียวกัน มีข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ เพื่อให้มีการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ ระดับตำบล และระดับชุมชน สามารถที่จะมีการรวมตัวกันได้ในหลายสาเหตุ เช่น บทบาทหน้าที่ตามภารกิจงาน นโยบายของหน่วยงานรัฐ การจัดตั้งสนับสนุนโดยหน่วยงานภายนอก สถานการณ์ปัญหาเป็นตัวกำหนด และความต้องการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละบริบทพื้นที่ ในส่วนของการขยายผลการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่อำเภอ ระดับตำบล ควรมีปฏิบัติการใน 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 กระตุ้นให้เกิดการรวมตัว ขั้นตอนที่ 2 การสร้างจุดร่วม ขั้นตอนที่ 3 การแสวงหาแกนนำ ขั้นตอนที่ 4 การแสวงหาสมาชิก ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมเครือข่าย ขั้นตอนที่ 6 สร้างความผูกพัน ขั้นตอนที่ 7 พัฒนาศักยภาพและขยายผลการทำงาน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ ที่สนับสนุนทุนในการศึกษาปริญญาโท ซึ่งถือเป็นโอกาสได้ทำงานวิจัยฉบับนี้ รวมถึงต้องขอขอบคุณสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนมหาสารคาม ที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนและประสานงาน ให้มีโอกาสดำเนินการที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นอกจากนั้น ต้องขอขอบคุณคณะทำงานสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนอำเภออย่างสีสุราช ทั้ง 16 ท่าน ที่ยอมเสียสละเวลา เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทเรียนของสมาชิกแพ่ง เบิ่งแงง คนอำเภออย่างสีสุราช จะถูกนำไปใช้เป็นบทเรียนสำคัญให้กับการขยายผลเครือข่ายองค์กรประชาคมระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ชัดเชส มีเดีย.
- เกศสุดา สิทธิสันติกุล. (2561). เครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่ากรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 16 (1).
- ชินสัค สวรรณอัจฉริย. (2549). *เครือข่ายทางสังคม*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เดือนเพ็ญ คำพวง (2559). การสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 12 (1).
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2554). *การสร้างเครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2554). หมุดยัดคนกระจ่าย: เครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 7 (3).
- ธนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2560). หมุดยัดเด็กไกลบ้าน: บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการดำรงชีพของแรงงานนักเรียนไทยในออสเตรเลีย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, 9 (2).
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. (2557). การเมืองภาคประชาชน ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทยและบทบาทต่อสังคมการเมืองไทย. [ออนไลน์] 2560 [อ้างเมื่อ 22 สิงหาคม 2560]. จาก <https://www.academia.edu/31090205/>

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น). (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

สภาอภัยแห่ง เบ่งแห่ง คนมหาสารคาม. (2560). กลไกประชาสังคมระดับอำเภอ จังหวัดมหาสารคาม. บันทึกการประชุมกลไกประชาสังคมระดับอำเภอจังหวัดมหาสารคาม. วันที่ 20 เมษายน 2560 ณ ห้องประชุมสันติรัตน์ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สภาอภัยแห่ง เบ่งแห่ง คนมหาสารคาม.

สำนักบริหารการสาธารณสุข. (2557). การขับเคลื่อนระบบสุขภาพพระดับอำเภอ (รสบ.). นนทบุรี : สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.